

Ha az anya elítélt...

■ AZ ANYA-GYERMEK KAPCSOLATTARTÁS LEHETŐSÉGEI ÉS SZABÁLYAI SZABADSÁGVESZTÉS BÜNTETÉS ESETÉN

A nemzetközi gyakorlat szerint azokban az országokban, ahol engedélyezett, hogy az elítélt anyát a gyermekével közösen helyezték el, ott az anya-gyermek együttélés lehetséges tartama (elsősorban a gyermek fejlődéslélektani jellemzőire való hivatkozással) hosszabb, mint Magyarországon. A jelenlegi hat hónapos alapidőszakot egy évre, az egyéni kérelem alapján megítélhető (jelenleg a gyermek egyéves koráig tartó időszakot pedig) három évre kellene módosítani oly módon, hogy ezek az időkorlátok a szabadságvesztés végrehajtásának felfüggesztésére (tehát várandós ill. kismama elítélt esetén a börtönbe vonulás idejére) is irányadóak legyenek.

■ VERSENGŐ ÉRTÉKEK

A gyermek fejlődéstani¹, lélektani vizsgálatok tanúsága szerint az első év, illetve az első három év meghatározó jelentőségű a gyermek számára². Annak érdekében, hogy a gyermekből egészséges felnőtt váljon, az anyatejes táplálás, az anya jelenléte, a gyermek anyával – állandó gondozó személlyel – való harmonikus, szoros kapcsolata elengedhetetlen, és nem pótolható fontosságú. Azokban az esetekben, amikor az anyát szabadságvesztés büntetésre ítélik, a gyermekkel való kapcsolat fontossága alárendelődik a büntetés-végrehajtás elveinek, szabályainak. Ebben az esetben olyan versengő értékek állnak szembe, mint a gyermek egészséges fejlődéséhez, az Alkotmány 67. §-ban foglalt

alapjoga, a szülő szintén alkotmányos alapjoga (és kötelessége) [Alk., Gyvtv. 2.§] a gyermek nevelésére, valamint a társadalom védelmének érdeke (a generális prevenció révén) a bűnelkövetéstől, és a büntetés-végrehajtás általános elvei, értékei.

Magyarországon jelenleg 11,2 százalék a női elítéltek aránya. A női bűnelkövetés 1991 és 2000 között folyamatosan emelkedett, évente mintegy 3-3,5 százalékkal. 2002 áprilisában 1,197 nő követett el bűncselekményt, ami az előző év hasonló adatához képest 5,15 százalékos csökkenést jelent.

A női bűnözés speciális jellemzői:

- a női bűnelkövetők között nagyobb a családi állapot jelentősége (magasabb a hajadonok, elváltak aránya, mint a férfiak között),
- nagyobb arányban vannak az analfabéták (10 százalék, míg a férfiaknál 4 százalék),
- a nők arányait tekintve több vagyoni elleni bűncselekményt követnek el, mint a férfi elkövetők,
- az anya-gyermek kapcsolat vizsgálata szempontjából releváns, hogy a gyermekvállalás, gyermeknevelés szempontjából legaktívabb időszakban 20-24 és a 25-29 évesek korcsoportjában a legmagasabb a bűnelkövetés aránya a nők között.

Nemzetközi összehasonlításban a legfejlettebb gazdasággal rendelkező országokban a női elkövetések száma tendenciaszerűen 3,5-4,7 százalékkal emelkedik évente. Ez az arány csak úgy fejezi ki a mennyiség tényleges növekedését, ha tisztában vagyunk az abszolút számoknak, illetve a gyakorisági mutatóknak (a rendszerint 100 ezer büntethető korú lakosra jutó elkövetők, illetve elítéltek száma) az alakulásával is. Ezek alapján pedig már olyan következtetéseket vonhatunk le, miszerint a női bűnözés sokkal gyorsabban növekszik, mint a férfi bűnelkövetés. 1960 és 1970 között közel kétszeresére növekedtek a nők által megvalósított deliktumok száma, ugyanakkor nemcsak az Egyesült Államokban vagy Franciaországban, hanem Ausztráliában, Japánban, Skóciában is. Azokban az országokban, ahol a női bű-

¹ A gyermek lélektani kutatások folytatató Bowlby szerint a kötődés szakaszai: **1. szakasz** (0-2 hónap): meg nem különböztető szociabilitás szakasza [A baba sírással hívja a felnőttet. Kb. két hónapos korától mosolygással tartja ott a jelenlevő felnőttet. A gyermek számára ebben a szakaszban a szükséglet-kielégítés az első.]; **2. szakasz** (2-6 hónap): megkülönböztető szociabilitás szakasza [Megjelenik a társas mosoly. A gyermek mindenki másához képest a szüleit preferálja.]; **3. szakasz** (7-24 hónap): specifikus kötődés szakasza [7-12 hónapos korra kialakul a személyhez szóló kötődés. A gyermek már képes az önálló helyváltoztatásra, képes szándékainak megfelelően viselkedni. Kizárólag a szülőt preferálja.]; **4. szakasz** (2-3 év): partnerség szakasza [A gyermek rájön, hogy a szülő viselkedése éppolyan bejósolható, mint a környezet. A társas környezet kiszámíthatósága biztonságot nyújt neki. Rájön arra, hogy a szüleinek is vannak igényei, ezek kiszámíthatók, ezért manipulálni próbálja őket. Idegenekkel újra képes kapcsolatba lépni. Kiváncsivá válik, elfogadja az interakciókat, érdeklődni kezd a kortársak iránt is.]

² Mary Ainsworth (Bowlby tanítványa), aki szintén a kötődést vizsgálta, arra a következtetésre jutott, hogy a kötődés szempontjából létezik egy szenzitív periódus. Három szakaszt írt le a kötődésben: **1. szakasz**: 0-6 hó. Előkészítő fázis, Bowlby első és második szakaszának felül meg. A gyermek ebben a szakaszban már képes társas válaszokat adni, jelzi a szükségleteit, odafigyel társas környezete jelzéseire, preferálja az ismerősöket. Kialakul az anya – séma, az ebből kinyúló elemekre (pl. köhögési roham, hajszinváltás) érzékenyen reagál.; **2. szakasz**: 7-24 hó. Aktívan keresi a közelséget; **3. szakasz**: 2-3 év. Partnerség szakasza. A szülőt is képes kivülről személyné tekinteni. Ainsworth szerint a kapcsolat a minőségétől függ, ez fontosabb, mint a mennyiség. A minőségen belül három fontos tényező van: kizárólagosság: Csak egy személy törődik -e vele vagy sem. 15-18 hó – ebben a korban a gyermekek érzékenyek a bölcsődébe kerülésre, mert ekkor a legnagyobb a szeparációs szorongás. A kizárólagosság egyik véglete sem jó. Válaszkésztség: Mennyire válaszol az anya a gyerek igényeire. A mosoly az anya részéről szinte a legerősebb reakció. Fontos a kifejező mimika. Nemcsak a konkrét viselkedés, hanem annak minősége is számít (pl. hogyan teszi tisztába az anya a gyermekét). Ha jó az anya válaszkésztsége, jobb a gyermek kognitív fejlődése. Kölcsönösség: Egymásra hangolódás, egymás igényének a figyelembevétel.

nözés szintje hagyományosan alacsonyabb, új jelenség a nők bűnelkövetésben való aktivitása. (Brazília, India.)

Az Egyesült Államokban a nők által elkövetett bűncselekmények abszolút száma 1987 és 1991 között 89 százalékkal emelkedett, ez több mint kétszerese a férfiakénak. A női foglyok aránya a teljes fogolylétszámhoz viszonyítva négyszer akkora emelkedést mutat, mint a férfiaknál.

Mindez fokozottan igaz a fiatalok női elkövetőkre is. A fiatal nők nap mint nap részt vesznek olyan cselekményekben, amelyet korábban szinte kizárólag férfi bűntetteknek tekintettek (pl.: kábítószerrel való visszaélés, fegyveres rablás). Azokban az országokban magas a fiatal női elkövetők száma, ahol a nőket fokozottabban érdeklik a női életforma változásai, lehetőségei. (USA, Németország, Anglia) Ez a tendencia természetesen az Egyesült Államokban a legszembetűnőbb. A 18 év alatti őrizetbe vett nők száma 1988 és 1993 között 35 százalékkal nőtt, szemben az ugyanilyen korú férfiak 10 százalékaival. Több szerző kiemeli³, hogy a fiatal nők szerepe a csoportos bűnözésben is emelkedik. Mindennek eredményeként az USA-ban mintegy 2 millió olyan gyermek él, akinek valamely szülőjét bebörtönözték. A fogva tartott szülők többsége férfi, de 1991 óta egyre növekvő arányban nő (8 százalék, amely 1991 óta 50 százalékkal emelkedett).

A szüleiktől ily módon megfosztott gyermekek kaotikus világban érzik magukat, össze vannak zavarodva a szüleiktől való traumatikus szeparáció miatt, és a gondviselők személyének változása (állami gondoskodás esetén a családtól való elszakítás) miatt. Mindehhez hozzájárul, hogy ezek a gyermekek általában veszélyeztető környezetben éltek a szülő bebörtönözését megelőzően is: szegénységben, a szülők szerfüggősége, családon belüli erőszak és elhanyagolás között. Mindezek a tényezők együttesen a gyermek növekvő agressziójához vezetnek, ami tovább növeli a bűnelkövetővé válás kockázatát is, és megnehezíti a gyermek társadalomba való beilleszkedését.

A gyermekek egy része állami gondoskodásba kerül, más részüket a családtagok foglalkoznak. Az anyák egy része a szabadság után újra a gyermekéhez kerül, mások soha nem fogják tudni kapcsolatukat újraéleszteni a gyermekükkel.

Jelenleg nincs adatunk arról, hogy Magyarországon hány esetben szabott ki a bíróság szabadságvesztés büntetést női elkövetővel szemben, és az sem ismert, hogy hány esetben kérelmezte a női elítélt a szabadságvesztés végrehajtásának elhalasztását terhességére hivatkozva. Erről mindenképpen szeretnénk a közeli jövőben információkat gyűjteni, mert alapvető fontosságú tudnunk, hogy kinek és milyen feltételekkel engedélyezik, vagy miért tagadják meg ezt a lehetőséget. Ugyancsak alapvető kérdés, hogy miként tájékoztatják az eljárás során, vagy azt követően a nőket erről a lehetőségről.

Annak érdekében, hogy pontosan mérni tudjuk, hány elítélt nőt érint ma Magyarországon a kisgyermekével való kapcsolat tartás korlátozottsága, ismerni kellene továbbá, hogy fogva tar-

tása alatt hány állapotos nő hozta világra gyermekét a tököli rabkórházban.⁴ A Kecskeméti Bv. Intézet anya-gyermek részlegében 20 elkülönített zárkát alakítottak ki (a szabályok értelmében egy zárkában, csak egy anya helyezhető el gyermekével), de hogy miért pont ennyit, arról nincsenek információink.

A hatályos rendelkezések értelmében a Központi Kórházból a 2002 februárjában átadott Bács-Kiskun Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet II. számú egységében kialakított új anya-gyermek részlegébe (Kecskemét), vagy – fiatalok női elítélt esetén – a Rákospalotai Leánynevelő Intézetbe kerül az anya és a gyermek.

A rendelkezésre álló adatok tanúsága szerint a 2002 februárjában történt ideiglenes megnyitás óta 35 fogva tartott nő fordult meg gyermekével az intézet falai között. Az anya-gyermek részlegnek jelenleg 6 anya és 6 gyermek lakója van, akik éjjel-nappal együtt lehetnek a vizesblokkal ellátott különálló szobákban.

■ INDOKOLT, SZÜKSÉGES ÉS KEDVEZŐ

A büntetések és intézkedések végrehajtásáról szóló 1979. évi 11. tvr. 25.§ (1) bekezdés e) pontja szerint a szabadságvesztés végrehajtása során biztosítani kell az elítélt büntetés céljával nem ellentétes jogainak gyakorlását. Kérdés, hogy a női elítélt és gyermeke közös elhelyezése, és így a fent említett alapjogok és alkotmányos jogosultságok biztosítása mennyiben ütköznek a büntetés-végrehajtás céljával és elveivel.

A Bv. tvr. 38.§ (1) bekezdése szerint a szabadságvesztés végrehajtásának feladata, hogy fenntartsa az elítélt önbecsülését, fejlessze a felelősségérzetét, és ezzel elősegítse, hogy felkészüljön a szabadsága utáni, a társadalom elvárásainak megfelelő életre. A (2) bekezdés szerint ennek a feladatnak a végrehajtása érdekében fel kell használni a szükséges gyógyító, oktató, erkölcsi és szellemi erőforrásokat, biztosítani kell a rendszeres munkavégzés feltételeit. Ide tartozik még a Bv. tvr. 40.§ (1) bekezdés, mely szerint elő kell segíteni, hogy az elítélt a kedvező családi és munkahelyi kapcsolatát fenntartsa és fejlessze.

Egy anya számára a gyermekéről való gondoskodás a felelősségérzet és az önbecsülés fejlesztésének, az elítélt társadalomba való visszailleszkedéshez szükséges „erőforrások felhasználásának” az állam számára „legolcsóbb”, a nő elítélt számára pedig a legkedvezőbb módja. Gyermekvédelmi, alkotmányos rendelkezéseken túlmenően, tehát a Bv. tvr. is egyértelműen állást foglal az anya-gyermek kapcsolat szabadságvesztés ideje alatti szükségessége mellett. Ha indokolt, szükséges és a büntetés-végrehajtásban résztvevő illetve érintett valamennyi fél számára kedvező az anya-gyermek közös elhelyezése a szabadságvesztés ideje alatt, kérdésként merül fel ennek a közös elhelyezésnek a tartama.

A Bv. tvr. 36. § (1) bekezdés e) pontja szerint a női elítéltek

³ Raskó Gabriella (A női bűnözés); Anthony Giddens (Szociológia)

⁴ A fogvatartottak egészségügyi ellátásáról szóló 5/1998. (III. 6.) IM rendelet 22.§ szerint: Amennyiben a terhességre tekintettel a büntetés felbeszakítását nem engedélyezték, a fogvatartott a szülés várható időpontja előtt négy héttel a Központi Kórházba kell szállítani. (2) a fogvatartott nőt – az orvos javaslata alapján – a szülés várható időpontja előtt 28 nappal a munkavégzés alól fel kell menteni. A felmentés a szülési szabadsággal megegyező időtartamra a büntetés végrehajtási orvos engedélyezi.

a rájuk vonatkozó sajátos védelemre jogosultak. A (4) bekezdés szerint a terhes és a kisgyermekes elítélt nőnek az egészségét védő és a gyermek fejlődését szolgáló, e törvényen kívüli jogai nem korlátozhatók. Ha a szülésre a szabadságvesztés végrehajtása alatt kerül sor, az újszülöttet hat hónapos koráig az anyjával együtt kell elhelyezni, kivételesen engedélyezhető, hogy a csecsemő egyéves koráig anyjával együtt a büntetés-végrehajtási intézetben maradjon. A hatályos szabályozás szerint tehát a gyermek legfeljebb egyéves koráig maradhat az anyával. A kizárólagos vagy domináns anyatejes táplálás szempontjából indokolható az egyéves időkorlát, gyermeklélektani és kötődés elméleti kutatások szerint azonban túl korai ez az időpont. A gyermek egészséges felnőtté válásához vezető úton az anya jelenléte, a vele való szoros kapcsolat a gyermek első három évében meghatározó. Ráadásul semmi nem indokolja, hogy ez az idő ne legyen hosszabb, ez sem a gyerek, sem az anya szükségleteivel nem magyarázható.

A hatályos rendelkezések értelmében az anyára a fogvatartott jogaira és kötelezettségeire vonatkozó szabályokat, a gyermekre a gyermek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. tv rendelkezéseit kell alkalmazni.

A gyermekvédelmi törvény 2. § szerint [„a gyermekvédelmi szervezetrendszer elősegíti a gyermek családban való nevelkedését”], 7. § [„a gyermek szüleitől vagy más hozzátartozóitól csak saját érdekében, törvényben meghatározott esetekben és módon választható el”], valamint 12.§ [„a gyermek szülője jogosult és köteles arra, hogy gyermekét családban gondozza, nevelje és a

gyermek testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges feltételeket biztosítsa”], a fent bemutatott gyermek-fejlesztési kutatások, illetve a nemzetközi gyakorlat kellő alapot szolgáltatnak arra, hogy a fogvatartott nő esetén a gyermekről való személyes gondoskodás lehetőségének időtartamát legalább három évre, vagy a kiszabott büntetés letöltéséig meghosszabbítsa a jogalkotó.

Javaslatunk szerint a jelenlegi hat hónapos alapidőszakot egy évre, az egyéni kérelem alapján megítélhető (jelenleg a gyermek egyéves koráig tartó időszakot pedig) legalább három évre kellene módosítani oly módon, hogy ezek az időkorlátok a szabadságvesztés végrehajtásának felfüggesztésére (tehát várandós, illetve kismama elítélt esetén a börtönbe vonulás idejére) is irányadók legyenek (fenntartva a mai egységes rendszert).

A nemzetközi gyakorlat szerint azokban az országokban, ahol engedélyezett, hogy az elítélt anyát a gyermekével közösen helyezték el, ott az anya-gyermek együttélés lehetséges tartama (elsősorban a gyermek fejlődéslélektani jellemzőire való hivatkozással) hosszabb, mint Magyarországon.

■ **Az első ország, ahol a gyermekek legalább három éves korukig együtt élhetnek fogvatartott anyjukkal – Ausztrália**

Az Ausztráliai Victoriában két olyan büntetés-végrehajtási intézmény is van, ahol a gyermekek együtt élhetnek anyjukkal.

A Dame Phyllis Frost Centre fegyházban (2003 decemberében) két, míg a Maldon Tarrengower börtönben hét gyermek él együtt édesanyjával. A legidősebb gyermek a tanulmány elkészültekor két és fél éves volt. Ausztráliában 1980 óta van lehetőség arra, hogy a gyermekek anyjukkal együtt éljenek az iskolaköteles kor eléréséig a börtön (fegyház) egy számukra kialakított „anya-gyermek részlegében”. 2003-ban, a gyermekvédelmi reformok részeként komolyan felmerült, hogy a gyermek anyjával maradjon a hat éves (iskolaköteles) kor elérésig, bár ezzel kapcsolatban több gyermekpszichológus is kifejtette, (pl. Peter Jenkins), hogy a gyermekre ezután a kor után nagyobb hatást gyakorolna a börtönkörnyezet, a bezártság, a speciális szabályok stb. (addig az anya támogató jelenléte negligál(hat)ja a környezeti korlátozottságokat). Hatéves kor fölött a börtönkörülmények abnormálisak a gyermeknek, és addig a korig is meg kell tenni mindent annak érdekében, hogy a börtönkörülményeket a lehető legnagyobb mértékben a gyermek jólléti szükségleteihez igazítsák.

A 2002. évi Gyermekvédelmi Parlamenti Beszámoló szerint (Seymour, 2003) gyermekvédelmi oldalról az anya jelenléte alapvető fontosságú a gyermek számára az egészséges lelki, érzelmi és testi fejlődéshez, ezzel párhuzamosan pedig megállapítható, hogy az anyára is pozitív hatást gyakorol a gyermek. Az ausztrál rendszerben a várandós anya védőnői, egészségügyi támogatást kap, valamint részt vesz nevelési (szülői tanácsadási) programokon is. Az anyák számára baba-mama csoportokat, játszócsoportokat szerveznek. A Tarrengower börtönben lehetőség van arra, hogy a gyerekek a helyi közösségi óvodákba, bölcsődékbe járjanak. Az anyák pedig megkapnak minden olyan pénzügyi támogatást, amely a gyermek el látásával jár. A börtön minden hónapban ellenőrzi valamennyi gyermek és anya körülményeit, életvitelét, és a gyermek jóllétét.

Arra az esetre, ha az anya vétene a börtönszabályok ellen, és ezért olyan intézkedést hoznának vele szemben, amely időlegesen akadályozná az anya-gyermek kapcsolattartást, az anyának gondoskodnia kell két lehetséges gondozó személy megnevezéséről, akiknél a gyermeket időlegesen el lehet helyezni (családtagok, barátok). Az anya-gyermek részleg vezető tisztségviselő szerint ezekben az esetekben is a gyermek legjobb érdekét is szem előtt tartja a börtön, és a szabályok adta lehetőségek között igyekeznek rugalmasan eljárni.

A büntetés-végrehajtásban dolgozók tapasztalata szerint a gyermekükről a börtönben is gondoskodó anyák önbecsülése erősödött, a társadalomba való visszailleszkedése zavarmentesebb volt, a család és a közösség pozitívan ítélte meg az anya erőfeszítéseit a gyermekről való gondoskodásra.

■ Kelet-európai példa – Észtország

Az észt büntetés-végrehajtási rendszerben egyetlen börtön fogadja a női elítélteket és 2003 júniusa óta a női elítéltek gyermekeit is. A reform oka a *szülői és a gyermeki jogok érvényesítése, az esélyegyenlőség megteremtése és a jogegyenlőség biztosítása azokhoz a gyerekekhez képest, akiknek a szülei szabadon élnek*. A gyermekekről való megfelelő gondoskodás érdekében a négyévnél idősebb gyermekek számára speciális programokat szerveznek a börtönben, és igyekeznek a fiatalabbak számára is az egészséges fejlődést jobban lehetővé tevő rendszert felépíteni: egy külön részleget létrehozni számukra, ami gyermekbarát, van játszótér stb. Kidolgozták továbbá a gyermekekkel való foglalkozás integrált programját, amelyhez az eddig hiányzó költségvetési forrásokat és a *szakemberképzést* (15 börtönőr vesz részt egy 10 napos továbbképzésen) is hozzárendelik. A program kiemelt célcsoportja a négyévnél fiatalabb gyermekek, de foglalkozni kívánnak a várandós anyákkal is. A program részeként:

- **A büntetés-végrehajtás rendszerében: kidolgozták a gyermekekkel való foglalkozás rendszerét, amelyben lehetőség van arra, hogy ezt a munkát a mindennapi szocializációs, nevelő és korrekciós munka részévé tegyék (amelyben az anyák részt vesznek),**
- **A gyermekek számára: a gyermeki jogok érvényesülésének, az egészséges fejlődés biztosítékainak megteremtése.**
- **A program kidolgozóinak érvelése szerint a gyermekek számára nem ideális környezet a börtön. De mindenképpen szükséges a gyermek érdekeinek megfelelően olyan biztonságos és támogató környezetet kialakítani számukra, amely az életkoruknak megfelelő. Hiszen a gyermekek számára az első három-hat évben az anya jelenléte, szeretete, a vele való kapcsolat pótolhatatlanul szükséges.**

■ Nyugat-Európa – Skócia példája

2002 júniusától Skócia egyetlen női börtönében öt éves korukig maradhatnak a gyerekek édesanyjukkal. Egészen a közelmúltig a szabadságvesztés büntetésüket töltő anyák 18 hónapos korukig gondoskodhattak gyermekükről. Sue Brookes, a Corntron Vale női börtön parancsnoka emelte fel a korhatárt öt évre. Brookes maga is háromgyermekes anya, akinek elmondása szerint egy nyitott (félizárt) börtön kedvezőbb körülményeket teremthet a gyermeknek, az anyától való elszakítás és az állami gondoskodás helyett.

A gyakorlatban a gyermekek különálló egységben élnek a börtön területén. Az anya szabadon beíráthatja a gyermekét bölcsődébe, óvodába, de be kell tartania a börtönszabályzatot, így a kapunál ki- és belépéskor ellenőrzés van, és éjszakára mind a ketten be vannak zárva a cellába.

Ha a gyermek elérte az ötéves kort, a gyermeket más családtagra vagy egyéb gondozóra kell bízni az anyának, aki az anya szabadulásáig felel a gyermekért.

A büntetés-végrehajtási reform során felmerült, hogy apáknak is jogukban áll-e majd a skót börtönökben, hogy gyermekükről a falakon belül is személyesen gondoskodjanak: A jogalkotó szerint azonban a férfiaknak általában van feleségük, vagy barát-nőjük, aki gondoskodni tud a gyermekről, ezért az ő esetükben nem indokolt a személyes gondoskodás lehetőségének megteremtése.

A reformfolyamat eredményeként a skót börtönben a nőket pszichológus és szociális munkás is támogatja, akik segítenek a gyermek legjobb érdekét érvényesíteni, és folyamatosan támogatják az anyát, valamint a többi családtagot is.

■ ELLENVETÉSEK AZ ANYA-GYERMEK KAPCSOLATTARTÁS IDŐTARTAMÁNAK MEGHOSSZABBÍTÁSÁRA

A leggyakrabban elhangzott ellenérv, hogy a gyermek első életévében az anyatejes táplálás miatt fontos, hogy a gyermek az anyjával legyen. Ennek egészségügyi okai is vannak, az azt követő időszakban azonban a gyermeket jobban befolyásolják a körülmények (ahol él) ezért nem jó megoldás, hogy idősebb gyermek is az anyjával maradjon.

A nemzetközi gyakorlatban abban az esetben, ha a nő gyermekbántalmazást követett el korábban, vagy egyéb módon veszélyeztette a gyermek egészséges fejlődését, a fogvatartás ideje alatt a gyermekről való személyes gondoskodás lehetősége ki van zárva. Ezekben az esetekben a rehabilitáció, reszocializáció élvez prioritást, kiegészítve a gyermek és az anya alkotmányos jogainak biztosítása szükségletével, azaz a rendszeres láthatás, kapcsolattartás biztosításával.

A hazai jogszabályok nincsenek tekintettel az anya múltbéli cselekményeire, így a hat hónapos együttlét törvényileg garantált lehetőség ezekben az esetekben is. Az 5/1998. IM rendelet a fogvatartottak egészségügyi ellátásáról 22. § (3) bekezdés értelmében a szülés várható időpontja előtt legalább négy héttel a Központi Kórház főigazgató főorvosa megkeresi az illetékes gyámhatóságot arra vonatkozóan, hogy a születendő kiskorú érdekében szükségesnek tart-e valamilyen intézkedést a gyermek elhelyezésével kapcsolatban, valamint kíván-e pert indítani a

szülői felügyeleti jog megszüntetése iránt. A gyermek születéséről a Központi Kórház főigazgató főorvosa értesíti az apát, az illetékes gyámhatóságot, kiskorú fogvatartott anya esetén a törvényes képviselőt is. Ha ennek a protokollnak a végén valamely érintett fél pert indít az anya szülői felügyeleti jogának megszüntetése iránt, akkor lehetőség van arra is, hogy a törvényileg garantált hat hónapos anyai személyes gondoskodás se valósuljon meg.⁵ Aggályos lehet, hogy azok a személyek, akiknek ezekben a kérdésekben dönteniük kell, nem kaptak kellő felkészítést, elsősorban a gyermek fejlődési szükségleteiről, gyermeklélektanról, illetve az anya-gyermek együttlét anyára gyakorolt pozitív hatásának lehetőségéről. Mindehhez az is szorosan hozzátartozik, hogy a védőnő, szociális munkás, szükség szerint pszichológus rendszeres látogatása, támogatása elengedhetetlen. Reményeink szerint mód nyílik majd a kecskeméti Börtön tapasztalatainak feldolgozására, az anyák utánkötésére és ennek megfelelően a szakmai szabályok megalkotására, módosítására is.

Gyurkó Szilvia-Herczog Mária

■ BIBLIOGRÁFIA

Alkotmány

Büntetőeljárás törvény

Gyermekvédelmi törvény

Büntetés-végrehajtási Tvr.

A fogvatartottak egészségügyi ellátásáról szóló IM rendelet

USA, 1997, Safe Families Act

Cynthia Seymour: Children with Parents in Prison: Child Welfare Policy, Program, and Practice Issues In Child Welfare 1998 September/October – special edition – CWLA

Pamela Covington Katz Supporting Families and Children of Mothers in Jail: An Integrated Child Welfare and Criminal Justice Strategy In Child Welfare 1998 September/October – special edition – CWLA

Adela Beckerman Charting a Course: Meeting the Challenge of Permanency Planning for Children with Incarcerated Mothers In Child Welfare 1998 September/October – special edition – CWLA

Philip M. Genty: Permanency Planning in the Context of Parental Incarceration: Legal Issues and Recommendations In Child Welfare 1998 September/October – special edition – CWLA

2003 september, San Francisco, Children of Incarcerated parents : a Bill of Rights

⁵ A 22/A. § (2) bekezdése tehát kimondja, hogy nem engedélyezhető az együttes elhelyezés, ha az anya szülői felügyeleti jogát a bíróság megszüntette. Ebben az esetben, továbbá ha az anya nem kéri gyermeke vele együtt történő elhelyezését, vagy az együttes elhelyezés oka megszűnt (például a gyermek kórházi ápolást igénylő betegsége, halála), vagy a 22. § (3) bekezdés szerinti megkeresés alapján intézkedés nem történt, a Központi Kórház főigazgató főorvosa vagy a büntetés-végrehajtási intézet parancsnoka kéri a gyámhatóság intézkedését a gyermek elhelyezése érdekében. A gyermek a gyámhatóság intézkedéséig nem adható ki.